միայն հնդրակալ վիճի պատերազմին. բացատրելու հարկ չը կայ: Բայց այժմ այդ բոլորը անցած է և ժողովուրդը ու նրանց առաջնորդները հսկում են ամեն բանի վրա և ամբողջ հասարակութիւնը այժմ մի բանի մէջ համոզված է լիովին, որ Էջմիածինը նրանց վրա նայում է միայն իբրև մի առատ կաթնատու կովի վրա, իսկ հասարակութեան խօսքը, իր ներկայացուցիչների երեսին խնդիրքը, իր ընդհանուրին վերաբերեալ շահերը ի նկատ չառնել իրան սովորական է չլինել: Իսկ Էջմիածինը այսպիսի ներքնանդ ժողովրդի վրա տարած իր յաղթութեանց և նրանց բարոյական հետևանքների մասին թող չնորհ առնէ հարցնելու յաղթող տէր Յովսեփին և ծայրագոյն հոգևոր իշխանութեանը արջի ծառայութիւն անող հոգևոր կառավարութեան անդամներին:

Աբշալիր

ԸՐՏԱՐԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Լօնդօնի «Daily News» լրագրին հեռագրում են, որ երկրաշարժների միջոցագրին մասնաժողովը Յէտմինիէի մէջ, որ կազմված էր ռուսաց, անգլիական և իտալական հաւատարմատարներից, վճռեց, որ Սանջաջիօ ամրոցը պէտք է թուրքիային մնայ: Զերնոգորիական զօրքերի գլխաւոր հրամանատար Բաժօ Պետրովիչ իր զօրքերի գլխաւոր բաժնի հետ վերադարձաւ Յէտմինիէ: Զերնոգորիայի սահմանների վրա բնակվող ալբանական մի քանի ցեղեր պատրաստվել էին չերնոգորիական իշխանին մի պատգամաւորութիւն ուղարկել, իրանց հնազանդութիւնը և հաւատարմութիւնը իշխանին յայտնելու համար: Իշխան Նիկոլայ հրաժարվեցաւ ընդունել պատգամաւորներին, ասելով, որ ալբանական այդ ցեղերը թուրքահպատակներ են, ուրեմն իրաւունք չունին իրանց երկիրը ուրիշ պետութեան յանձնել:

Լօնդօնի «Standard» լրագրին հեռագրում են Կ. Պոլսից, որ յունական դեսպանատունը յայտնի չէ, իբր թէ Բ. Դուռը առաջարկութիւններ է արել պետութիւններին մի քանի անվճիռ հարցերը վերջացնելու մասին: Կումունդուրոս յայտնել է, որ յունական ժողովրդի համբերութիւնը հատել է և որ այժմ դժուար է նրան զսպել: Ասում են, որ ագրեցութիւն ունեցող մեծ պետութիւններից մի քանիսը աշխատում են յոյն-թուրքական պատերազմի առաջն առնել:

Կ. Պոլսից „Polit. Corresp.“ լրագրին հաղորդում են, որ թէպէտ Դերվիշ-փաշա աջողութեամբ վերջացրեց իր յանձնարարութիւնը, բայց այնու ամենայնիւ նա իր զօրքերով դեռ էլի մի քանի ժամանակ կը մնայ Սիմատարի մէջ: Ալբանցիները ձմեռվայ պաշարներ են պատրաստել և գնացել են իրանց տները: Դեռ ևս վճռված չէ, թէ միջազգային մասնաժողովը երբ պէտք է որոշէ թուրք-զերնոգորիական սահմանները: Որովհետև Դուլցինիոի նահանգի մէջ բնակվող մահմեդականներից շատերը գաղթելու ցանկութիւն են յայտնել, սակայն Մուխթար-փաշայի նախագահութեամբ մի մասնաժողով է նշանակել, որ պէտք է նուիրատուութիւններ հաւաքէ յօգուտ գաղթող մահմեդականների և նրանց բնակեցնէ պետական հողերի վրա Ալբանիայի մէջ: „Թէրջըման-Շաքիկաթ“ լրագիրը ասում է, որ բոլոր մահմեդականների պատասխանութիւնն է մասնակցել այդ գործին և նուիրատուութիւններ տալ, որովհետև թէ Դուլցինիոն և թէ նրա բնակիչները զոհված են թուրքական ամբողջութիւնը և հանգստութիւնը պահպանելու համար: Վերջին անցքերի պատճառով խիստ օրէնքներ են հրատարակված, որպէս զի կառավարութեան դէմ դանապան ցոյցեր չանվնեն: Որինակի համար, մահուան պատժի կենթարկվի իւրաքանչիւր մարդ, որ կը փորձի սպանել սուլթանին, կամ մի ուրիշին կը դրդի այդ յանցանքը կատարելու համար: Նոյ, որ թշնամական ցոյցեր կանի սուլթանի դէմ, կենթարկվի տաժանակիր աշխատանքների ամբողջ կեանքում:

Այս կարգադրութիւններից երևում է, որ Բ. Դուռը երկիւղ է կրում իր վերջին քաղաքականութեան պատճառով և միջոցներ է գործ դնում անկարգութիւնների առաջն առնելու համար: Դրանով է մեկնվում այն հանգամանքը, որ ժամանակ առ ժամանակ խիստ կարգադրութիւններ և հրամաններ են հրատարակվում: Մօնտենեգրոյի վարչութիւնը հրաման ստացաւ բանել և ուղարկել Փոքր-Ասիա մօտ 140 բոլգարացի ընտանիքներ, որովհետև նրանք զբաղրութիւն ունէին բոլգարական իշխանութեան մէջ բնակվող իրանց բարեկամների հետ: Բոլգարական եպիսկոպոսը բողքեց այդ կարգադրութեան դէմ, բայց այդ բողոքը ոչինչ հետևանքներ չունեցաւ:

Թիւրքիան շարունակում է զինուորվել գաղտնի կերպով: Հազարաւոր զինուորներ են գալիս Կ. Պոլիս և շտապով զէնքեր սառնալուց յետոյ ուղևորվում են դէպի յունական սահմանները: „Թէրջըման-Շաքիկաթ“ լրագիրը յայտնում է, որ, եթէ թիւրքյունական պատերազմ սկսվի, Յունաստանի հպատակ բոլոր յոյները կարտաքսվեն թիւրքիայից: Լրագիրը ասում է, որ դրանց թիւը հասնում է 500,000: Միայն Կ. Պոլսի մէջ 30,000 յունհպատակ յոյներ են բնակվում կարելի է ասել, որ թշնամական գործողութիւնները գրեթէ սկված են: Նորերումս թիւրքաց նաւահանգստի հրամանատարը Կ. Պոլսի մէջ կարանաւորեց յունական մի նաւ, որ վառօդով էր բեռնաւորված: Նաւի հրամանատարը պնդում է, որ նա այդ վառօդը ընդունել է իտալական մի նաւից Սիրա հասցնելու համար, բայց թիւրքերը կասկածում են, որ վառօդը պէտք է գաղտնի կերպով Կ. Պոլիս բերվէր: Թէպէտ յունական կառավարութիւնը բողոքել է այդ գործի դէմ, բայց նա դեռ ևս բաւականութիւն չէ ստացել:

Կ. Պոլսի յոյն բնակիչների մէջ ձեռք է անցնում մի նամակ, որտեղ պատմվում է, թէ գերմանական դեսպանը Աթէնքի մէջ համոզում էր յունական կառավարութեան նախագահ Կումունդուրոսին պատերազմից զգուշանալ և երբ այս վերջինը յայտնեց, որ այդ անկարելի է, դեսպանը նկատել է. «ուրեմն լա պատրաստվեցէք:»

ԱՆԳԼԻԱ

Լրագիրները հաղորդում են դեկտեմբերի 2-ից հետևեալը: Լրանդական գործերի դրութիւնը, ինչպէս երևում է, մինչ այն աստիճան փոփոխել է, որ կառավարութիւնը ստիպված է, իր նախկին վճռի հակառակ, դիմել բացառական օրէնքների գործադրութեանը: Այսքան անտպասելի կերպով մինիստրների խորհուրդի պատգամը կարգի նիստ պէտք է լինի:

„Standard“ լրագիրը, որ վերջին ժամանակները իրլանդական գործերի վերաբերութեամբ կատարելապէս ճիշդ տեղեկութիւններ էր հաղորդում, այժմ հաստատում է, որ Իրլանդիայի մինիստրաքարտուղար պ. Ֆոստեր անկարելի է համաձայնել փալել այսուհետև իր պաշտօնը, եթէ նրան բացառական իրաւունքներ չը տրվին: Նոյն լրագիրն տեղեկութիւնների համեմատ, մինիստրութիւնը այսօր չափազանց նշանաւոր վճիռ պէտք է կայացնէ և կարող է պատահել, որ պարլամենտը նշանակված ժամանակից առաջ կը գումարվի:

Դեռ ևս յայտնի չէ, թէ լիբերալներն ի՞նչ տուել այդ անհանգստութիւններին: Իրլանդական գործերի դրութիւնը վերջին ժամանակներում շատ լաւ չէր, բայց նրա վատթար դրութիւնը երկիւղածից չը կասկածվեց: Արդէն երկու ամսից ասելի է, որ այդ կղզու արևմտեան մասը ժողովուրդը զրկողող մարդկանց ձեռքին է և գիւղական ագարակատերերի կառավարի ընդդիմադրութիւն է ցոյց տալիս „նոր“ անգլիացի կալուածատերերին: Անգլիական բազմաթիւ զօրաբաժինները շրջում են երկրի մէջ և երևում են ամեն տեղ, երբ անհրաժեշտ է լինում պաշտպանել կալուածատերերին, կամ նրանց գործակատարներին: Ամեն օր կալուածական յանցանքներ են պատահում և երկրի մէջ սարսափ է տիրել:

Այնուամենայնիւ այս գործերը նոր չեն պատահում, այլ դեռ այն ժամանակից, երբ Գլադստոնի մինիստրութիւնը վճռեց չը հրաւիրել պարլամենտը յունվարի 6-ից առաջ: Ուրեմն ի՞նչ է պատճառը, որ մինիստր Ֆոստեր այժմ է բարձրացնում իր հրաժարական հարցը:

Եթէ „Standard“ լրագրի տեղեկութիւնները ճիշդ են, թէ Ֆոստեր և թէ անգլիական միւս մինիստրները նկատել են, որ ազատամիտ կուսակցութեան մեծամասնութիւնը անբաւական է կառավարութեան անգործութիւնից իրլանդական հարցի վերաբերութեամբ և երկիւղ են կրում, որ մինչև պարլամենտի հաւաքվելը այդ անբաւականութիւնը կարող է ասատանալ և ազատամիտ կուսակցութեան մէջ անմիաբանութեան ծագելու պատճառ դառնալ: Եթէ պարլամենտը այժմ հաւաքվի և կառավարութիւնը պահանջէ նրանից „Habeas corpus“ օրէնքի ժամանակաւոր դադարումը, գուցէ դրանով այդ անմիաբանութեան առաջն առնվի և պահպանվի պարլամենտի մէջ ազատամիտ կուսակցութեան մեծամասնութիւնը:

Շատ հաւանական է, որ կառավարութիւնը պարլամենտից միաժամանակ պահանջում է ոչ թէ միայն բացառական իրաւունքներ, այլ և կալուածական վերանորոգութիւններ: Այդպիսով կառավարութիւնը կապացուցնի իրլանդացիներին, որ նա, անհրաժեշտ համարելով իրլանդացիների երկրագործական դրութեան բարձրացումը, մի և նոյն ժամանակ հաստատ վրձռել է այժ գործ դնել վրդովված երկրի մէջ կարգապահութիւնը վերականգնելու համար:

Պէտք է նկատել, որ իրլանդական գործերի բարելաւութիւնը կախված կը լինի լորդերի ժողովից, որ իր յամառութեամբ կարող է անզգոյ դարձնել կառավարութեան բոլոր բարի դիտաւորութիւնները: Պրդաստոնի և նրա ընկեր մինիստրների դլխաւոր նպատակը այսուհետև կը լինի, լորդերի ժողովի այդ յամառութեան առաջն առնել:

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳԻՐԸ

Անգլիական «Times» լրագիրը հաղորդում է հետևեալ թուականները երկրագնդաս վրա գտնված երկների մասին: Ընդհանուր աշխարհս երեսին երկները 7,000,000 են, որոնցից 2,621,000 բնակվում են Ռուսաստանում, 1,475,000 Ամերիկայում, 572,000 Գերմանիայում, 100,000 Թիւրքիայում, 70,000 Հոլանդիայում, 60,000 Անգլիայում, 50,000 Ֆրանսիայում, 35,000 Իտալիայում: Ամերիկայում երկաթների թիւը հասնում է կէս միլիոնի, իսկ ամբողջ Ասիայում նրանց թիւը 200,000 են, որոնցից միայն 25 հոգի բնակվում են դեռ իրանց հայրենիքում, Պալեստինայում: Վերջապէս Աֆրիկայում երկաթները 100,000 թիւով են:

* * *

Կ. Պոլսից մասնաւոր նամակով հաղորդում են, որ թիւրքիայի մի հայ երիտասարդ վերջապէս միջոց է գտել կարգալ բեռնարերը, որոնք գտնվում են Հայաստանի ազարակներից չորերի վրա: Նոյն մասնաւոր նամակով յայտնվում են իրը թէ թիւրքաց կառավարութիւնը մի ամսով դադարեցրել է «Մասիս» լրագրի հրատարակութիւնը այդ լրագրի մէջ զետեղված հայոց թաղամասների պատկերների վերաբերութեամբ մի յոգնած պատգամաւորութեան անդամները՝ դարձեալ Մելոդցով, Շեկին և Մակենցով, Գնահատող յանձնաժողովը՝ Մելոդցով, Շեկին և Մակենցով, Ուրբերի խնամատար վարչութեանը՝ նախագահ Վասիլիով, անդամներ Մելոդցով և Շեկին, Քաղաքային բանկ՝ Միխայլով, Վասիլիվի անդրադարձ, օգնական և գանձապահ Կուզմին, Վասիլիվի քրոջ որդին: Արդեօք խելքնակ քաղաքի այդ դրութիւնը չէ յիշեցնում մեզ թէ թիւրիզը և թէ մեր միւս քաղաքները:

* * *

Մի գող բռնված է և պետի դատի հանաբար դատարանում:

Մեղադրված. Պ. դատաւոր, ինդրեմ գործս լսա գցէք, որովհետև իմ փատաբանս հիանդ է և չէ կարող այսօր ներկայանալ:

Դատաւոր. Բայց ինչ կարող է ասել ձեր ազգվակաը, քանի որ ձեզ բռնեցին գողութիւն անելու ժամանակ:

Մեղադրված. Բանն այն է, որ ես էլ սասանի հետաքրքրվում եմ լսել թէ այդ յիմարը ինչ սուտեր կը փչի իմ վերաբերութեամբ:

* * *

Լսում ենք որ թիւրքաց Հայաստանից 900 հայ ընտանիք գաղթել են դէպի Պարսկաստանը և որ կառավարութիւնը կարգադրել է նրանց տեղ և բնակութիւն տալ Կաղամանի կողմերում:

* * *

Գերմանական «Presse» լրագիր Ս. Պետերբուրգի թղթակիցը հաղորդում է, որ արդէն հաստատ իրողութիւն է, որ Ռուսաստանի մասուլը ազատված կը լինի վարչական կամայականութիւնից և ենթարկված կը լինի դատարաններին: Բայց արդեօք այդ չնորհը կը փայլի միմիայն մայրաքաղաքի լրագրութիւնը, իսկ գաւառական մասուլը զրկված կը մնայ այդ նոր իրաւունքներից,—այդ մասին ոչինչ չէ հաղորդում թղթակիցը:

* * *

Թիֆլիսի հայոց հասարակութիւնը սկսում է հասկանալ աշխատանքի բաժանութիւնը: Նորերումս յօգուտ հայոց գրքերի հրատարակութեան ընկերութեան տուած պարահանդէսում այն հայտնիները, որոնք չը գիտեն հայերէն, չեն կարող ոչ գրել հայերէն, ոչ էլ կարդալ գրվածը, ուզեցին գռնէ իրանց ուսերով մասնակցել ուրիշների գլխի ու ձեռքերի աշխատանքին: Պարեկոցների մէջ չրջում էր խոր մտածմունքների մէջ ընկղմված հայոց ցեղվորը, Նապլսվ հայտնիների գեղեցիկ ոտների վրա երևի մտածում էր՝ «Ինչքան գրականական աշխատանք են պատրաստում իմ քնութեան համար այդ թռչկոտող ոտները»:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳՐԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՒՆԻ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 դեկտեմբերի: „Бирж. Вѣд.“ լրագիրը լսել է, որ գիտաւորութիւն կայ գիւղական վայրերի զինը նոր տարուց ուեւլացնել: Ֆիլդհանների մինիստրութիւնը վճռել է գիւղական վայրակացների գինը այժմեան գնից 30%-ով բարձրացնել:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 դեկտեմբերի: Կառավարութեան կանոնադրութիւնների և օրէնքների ժողովածուի մէջ տպված է պետական խորհուրդի բարձրագոյն հաստատված կարգիքը Մինդրելիայի իշխանութեան բարձր դատակարգին պատկանող անձանց մասին: Պետական խորհուրդի կարգիքը վճռել է՝ Մինդրելիայի նախկին իշխանութեան թաւադներին տալ Ռուսաց կայսրութեան իշխանական արժանաւորութիւնը, իսկ ազնուականներին ազնուական արժանաւորութիւն: Մինդրելիայի թաւադներին պատկանող անձանց անուանական և ընտանեկան ցուցակը պէտք է յանձնել Կովկասեան Մասնաժողովին քննելու և բարձրագոյն հաստատմանը առաջարկելու համար: Իշխանութեան և ազնուականութեանը արժանացած Մինդրելիայի թաւադներին և ազնուականներին դատաւորել Բուլթայլիի նահանգի ազնուականութեան հետ:

Ս ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 դեկտեմբերի: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ վերջնականապես որոշված է պոլիցիայի հոգատարութեան տակ եղած անձանց դատաստանին ենթարկելու կարգը:

խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱԲԵԼՅԱՆ